

ARTEA
ZIENTZIA
GIZARTEA
LITERATURA
IKUSKIZUNAK
SOZIOLINGUISTIKA

ARTEA

JOXEAN MUÑOZ

ARRAKASTA

Abanguardiko artearen erakundeekiko harremanak berez dira liskartsuak. Eskuliburu guztietan aurkitzen ahal da Frantziako pintorerik aurreratuenak (eta beraz, ideologia abanguardistan, onenak) Saloi Ofizialetatik baztertu zituztenekoa. Geroztik, bazterrean, marjinazioan, ohizko moldeen kontrako borrokan imajinatu izan ditugu artistak. Ez da egia osoa izan, orain, abanguardiak hilik eta hobiratuta dauden honetan, garbiago antzeman eta errazago esan daitekeenez. Abanguardia-
ren historiaren istorioa berridazteko garaia bizi dugu.

Garai berri honen ezaugarrietako bat artearen prestijioa da, marjinaziorako bidea izan ordez, lanbide arrakastatsua izatera pasa baita. Dirua eta ospea eman litzake artista izateak,

eta ez lanean kixkaltako bizitza oso baten bueltan bakarrik. *Post* garai nahaspilatu hauek Barceló, Schnabel, Italiako *Transvanguardia* eta abar luze baten sonarekin batera iritsi zitzaizkigun. Hogei urte bete berritan, merkatuan puntako eta kritika guztia ren begietako bihurtu ziren, hainbat maisu zahar baino garestiago eta preziatuago.

Oraindik orain, hogeita hamar urterekin arrakasta ezagutu gabeko artistak hobe zuen bere buruaz beste egitea. Ez erromantikotasunez, porrot egin duenaren etsipenaz baizik. Sukar horiek pasatzen hasiak dira, zorionez, baina artistarako ikas-tea, egun ere, gizarteak oniritzen duen aukera da. Agian, gairontzeko lanbideek ere ez dutelako ziurtasunik eskaintzen.

Adibide gisa balio digu Bilboko Arte Ederretako fakultatearen masifikazioak, gero eta ugariagoak baitira artista izaten ikasi nahi luketen gazte euskaldunak. Ikasketa horiek euskaraz egiteko dauzkaten arazoak euskal arteak euskararekin dituen arazo orokorragoen sintoma izan litezke, tamalez. Ez ditugu hutsik irakasleak faltan. □

IZENDATU

Erakundearen eta abanguardia ren arteko harremanen aro berria museo baten ikurrak seinalatu zuen. Pariseko auzo zahar baten bihotzean, tripa teknologikoak azalean dituen traste erraldoi bat eraiki zuten. Arte berritzaile, antikonbentzionalaren erronkari aurre egiteko, molde berrikoa beharko zuen museoak berak. Beaubourg zentroa eraiki zuten, Parisek garai bateko ospea berreskura zezan, berriro ere Paris izan zedin arte-munduaren gune pribilegiozkoa. Herri baten irudia eta harrotasuna zegoen tarteko. Horrela, lehen erakusketa nagusiak *Paris-Paris*, *Paris-Moskou*, *Paris-New York*... nazioarteko harreman-sarearen erdian kokatzearen aldeko apostu garbia ziren.

Museo nagusi guztiak sortu dira hiriaren irudia berpizteko, suspertzeko eta hedatzeko helburuarekin, artearekin bezainbat, hirigintzarekin, publicitatearekin eta ekonomiarekin lotuak.

Pariseko Beaubourgek zabaldu zuen bidea, Bilboraino gara-matzana, eta haren historia laburra *Beaubourg efektuaz* hitz egi-teko aukera emateraino izan da esanguratsua. Gogoratu beha-rra dago izena, —ai izenak!— orduko lehendakariarena ipini zio-tela: Ponpidou.

Betidanik egin digu grazia deitura ponposo horrek, baina era-kundeak, gobernua kasu honetan, argi zuen agintariaren osperako behar zuela agintariaren baimenaz eraikitakoak. Aginteak mesede egiten dio arteari, honek mesede egin die-zaion, Frantzia bezala Espainian. Arrastaka bada ere, arra-kasta lortu duen Museo Nacional-ak, agintariaren izena hartu zuen: *Sofidou*. Baina garaiak gero eta bizkorrago aldatzen dire-nez, joera hori baztertuta geratu da. Izenena, diot. □

GELTOKIAK

Ponpidou, hasieran behintzat, abangardiaren museoa zen. Handik hamar urtetara baino lehen, museo *post* baten ere-duaz erditu zen Paris, tren-geltoki zahar batean, Orson Welles-ek Kafkaren prozesua filmatu zuen lekuan. Orsay izenari eutsi zioten, lekuaren historia guztia bere egiten zuela adieraziz edo. Agintariek «gusto onekoa» iritzi zioten bigarren planoan gera-tzeari.

Denbora-lekuz gertuago, beste hamar urte ez direla, Bil-bon, Euskadiko Museo nagusiari (arte) enpresa baten izena ipiniko zaio: Guggenheim. Eta oraintsu, gurpilaren buelta osa-tuz, Gasteizen, garraio-enpresa batek artista baten izena pro-posatu du: Ibarrola geltokia.

Sutan jarri dira gasteiztarrak, edota gasteiztar batzuk behin-tzat. Txokokeriaren arriskua tarteko, hiriaren irudi publikoa-rekin zerikusia daukanak eztabaida eta liskarra sortzea gauza guztiz logikoa da. Ohitura galdu dugu, liskarrak istilu bihur-tzearen beldurrez, beldur horren aitzakiaz, erabakiak ezku-tuan hartzea permitituz (*Guggenheim efektua?*). Gure onerako omen dena gure ezkutuan erabakitzen da, herri nahasiegi baten guraso zuhur sentitzen direnen logelan. Kale gorri asal-

datu errazean, artistaren izenak bake-ikurra eskaintzen duela dirudi, (urruti daude artista arlote, marjinal, madarikatuaren garaiak!), artista bateratzaile gertatzen dela, guztion ohoregarri. Ez du funtzionatu.□

IRUDIA ETA ITZALA

Gasteizko geltokia «Ibarrola» izendatzeak ekarri duen eztabaidak txokokeriaren beldur-pittin bat sortzen du. Kementsu egon da Cuerda. Nik ez dut Gasteiz behar bezala ezagutzen. Kanean dago, egon, gasteizartasun eta arabartasunaren arazoen berri. Ez da hau abertzaletasunaren iruditerian Arabarik apenas dagoela gogoratzeko unea, edota autonomismoak ez duela oraindik herri hirukoitz autonomo baten irudia finkatu, Araba barne, Mario Onaindia gidioa idazten ari bazaio ere; badakigu arabartasunak populismoa jorratzen duela, sustrai sendoen beharrik gabe. Irudi-arazo bat ere badagoela, alegia, elkartu ezinik gauzkan gatazka latz honen azpian. Gasteizkoa, anekdota hutsa da. Baina beren irudi propioarekin arduratu den jende-sail bat badagoela erakutsi digu. Eta batzuri ez zaiela nahikoa artista baten oraingo ospea.

Osatu ere, denboraren poderioz osatu ohi da obra bati edo pertsonaia bati buruzko akordioa. Baina ez dugu astirik hartzen, denbora akabatu egin zuen-eta telebistak. Konplutua da, ohi denez, modu ironikoan, abanguardiazaleen gutizia.

Ibarrola kasuak, denboraren galbahea ezabatzerainoko modernoak garela erakutsi digu, ezer erakustekotan. Ospea ez da itzala, itzalik ez du onartzen argazkietarako flashak. Ospea ez da heriotzaz gaindiko zerbait eta oraindik jubilatuta ez den artista bat proposatu dute guztion irudirako. Artistak berak errebindikatu beharko luke, bere lana, bere izena bera, bizirik daudela, eztabaidagarri, eztabaidarako. Ez dela kontsentsurakoa oraindik, borrokan jarraitzen duela, bere buruarekin, bere izena rekin eta bere obrarekin. Auzia airean dago. Bitartean, nik, txokokeriaz aritzekotan, nahiago nuke Donostiara begiratu. Adibide garbiagoa eskaini digute itsasertzeko ibilbidea osatzeko asmoak jakitera eman dituztenean.□

TXOKOAK (BERRIZ)

Eskultura sail batez hornitu nahi dute ibilbide berria. (Berriroere Bakea gai bezala hartuta, edota Kontsentsua, Santimamiñe berrian, lortu nahi den hura, -usoa-, eskuratzeko modu magikoa). Deialdi mugatua egin dute, lehen mailako artisten proposamenak jaso ahal izateko. Lekua berezia da Donostian, eta txit ezaguna berriz, txistea bihurtzeraino, Donostiaren narzisismoa. (Bidebatez, eta onerako ere badela frogatzeko, Donostiako Galeria 16ek urtean zehar garatu duen ideia agurtuko dugu, Donebastia hiria (?) izenarekin, hiriaren hainbat ikuspegi eta ikuspuntu eskaini dituelako, berriak, nostalgia asmatu baten itolarriari atsedean emateko).

Kontuak kontu, lehiaketa mugatu horretan bada xehetasun garrantzitsu bat. Gipuzkoarra behar du artistak. Ez dut beste esplikaziorik jakin; «berez doan» gauza balitz bezala pasa da. Arkitekturan ez bezala, normalizat jo dute eskulturarako bertakotasuna eskatzea. Herri baten txokokeria erregresiboaren seinale? Datozkigun garai probintziazaleen iragarpen? Guggenheim erabat internazionalaren aurrean, bertakoen erreserba eta txokoa gorde nahi bat? (*Guggenheim efektua 2?*)

Edo beste era batean galdetuta, nork du bere irudi bat hiri guztiaren irudia baldintzatuko duen leku batean ipintzeko eskubidea? Nongoa behar du, inongoa izatekotan? Zergatik uxatu dute, bertakotasuna ukatuz, zergatik arrotz egin Gasteizko artista bat, adibidez?

Banoa, hemengo omen diren horiek nongoak ote diren asmatu ezinik. □